

Om att känna sig som hemma i ett nytt land

Lärarhandledning

Innehållsförteckning

Del 1 – Hej Sverige – en del av skolans uppdrag	4
Del 2 – Att bemöta fördomsfulla och kränkande kommentarer	10
Del 3 – Lärarhandledning till seriealbumet <i>Vi ska ses igen, Sanam</i>	18
Del 4 – Lärarhandledning till filmen <i>Krigsduvor</i>	30
Del 5 – Tema: Att se sig själv i andra. Om normer, identitet och fördomar.	36
Del 6 – Tema: Att vara ny. Om integration som skapar en trygg och jämlik skola.	48
Del 7 – Tema: Att vara en förändringsagent. Om ungas rätt till deltagande och inflytande.	56

Övningsindex

Ta fram trygghetsregler	9
Modell för kritiskt och kunskapsbaserat tänkande	15
Rättighetsspelet	24
Din ryggsäck	34
Pendelparanoia	40
"Min etnicitet trumfade alla andra kort"	42
Koll på världen	45
Quiz	47
Börja, fortsätta och göra annorlunda	50
Ny på skolan	52
Flykten till Fredistan	54
Du – en förändringsagent	60
Vadå kränkt?	61

©2013 Stiftelsen Friends

ANSVARIG UTGIVARE Lars Arrhenius, Friends generalsekreterare

PROJEKTANSVARIG Carolina Engström, chef Utbildning & Utveckling, Friends

PROJEKTLEDARE, HEJ SVERIGE Linda Bonaventura

PROJEKTKOORDINATOR, HEJ SVERIGE Emilia Pettersson

REDAKTÖR & SKRIBENT FÖR LÄRARHANDLEDNINGEN Emilia Pettersson

GRAFISK FORMGIVNING Isak Arvidsson

ILLUSTRATIONER Nils Arvidsson, Peter Bergting och Petra Börner

TRYCK V-tab, Vimmerby

Om kampanjen Hej Sverige

Friends och FN:s flyktingorgan UNHCR driver tillsammans kunskapskampanjen Hej Sverige. Med utgångspunkt i ensamkommande flyktingbarns berättelser lyfter vi frågan om rätten till en trygg och jämlik skola. Målet är att öka kunskapen om utanförskap, förändra negativa attityder och därmed motverka utanförskap. Kampanjen erbjuder alla elever i årskurs 8 ett kostnadsfritt material i form av film, seriealbum, teatermonolog och föreläsning samt det här lärarhandledningsmaterialet. Vi erbjuder kampanjen under läsåret 2013–2014 och projektet drivs med stöd av Svenska Postkodlotteriet.

friends

Friends är en icke-vinstdrivande organisation vars uppdrag är att stoppa mobbning. Vår vision är ett samhälle där barn och unga växer upp i trygghet och jämlikhet. Genom långsiktig och forskningsförankrad utbildning, rådgivning och opinionsbildning stödjer vi skolor, förskolor och idrottsföreningar i deras trygghetsarbete. Vi finns representerade i hela landet genom fyra regionkontor och har sedan starten 1997 samarbetat med ca 2000 skolor. Vår verksamhet finansieras av insamling från företag och privatpersoner, samt arvoden från de utbildningar som vi genomför. Vi har ett s.k. 90-konto och granskas av Svensk Insamlingskontroll.

UNHCR är FN:s flyktingorgan och har i uppdrag att säkerställa skydd för miljontals människor som är på flykt. Med utgångspunkt i internationell flyktingrätt och 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning har UNHCR mandat att leda och samordna internationella insatser för att skydda flyktingar samt lösa flyktingproblem världen över. Dessutom har UNHCR i uppdrag att bistå världens statslösa.

I sitt arbete verkar UNHCR också för Förenta Nationernas grundstadga: att främja internationell fred och säkerhet, att utveckla vänskapliga förbindelser mellan nationer och att bidra till respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

I REDAKTIONEN Malina Abrahamsson och Jacob Flärth på Friends, Åsa Thunström på Forum för levande historia, Kristina Rodriguez Norman, Flyktingexpert för UNHCR, Liria Ortiz, psykolog och Maria-Pia Cabero, stiftelsen Expo.

TACK TILL alla på Friends samt lärare och elever i projektets referensgrupp som har läst och testat övningar.

Del 1

Hej Sverige – en del av skolans uppdrag

Ett samhälle där barn och unga växer upp i trygghet och jämlikhet.

- Friends vision

I din hand håller du nu lärarhandledningen för kampanjen Hej Sverige. Som lärare är du otroligt inflytelserik och vi hoppas att du genom det här materialet ska få verktyg och inspiration för att jobba med dina elever kring frågor som rör fördomar och utanförskap. Tillsammans kan vi uppnå visionen om ett tryggt och jämlikt samhälle för alla.

Vi tror på ökad kunskap. Genom att använda ungas gripande historier som ingång vill Friends och UNHCR bidra till att skapa en trygg och inkluderande miljö i skolan, med respekt för alla barns lika värde, bakgrund och historia. Vi tror att alla kan relatera till och känna igen sig i frågor om identitet, saknad, längtan och att bli accepterad för den man är.

Hej Sverige – ett sätt att motverka otrygghet och intolerans

Att arbeta med attityder och värderingar är en del av skolans uppdrag och mål, enligt Lgr 11. Det är ett viktigt steg i att minska intolerans och utanförskap, något som bland annat Forum för levande historia har visat genom sina undersökningar av gymnasieelevers attityder. En del av deras arbete är att återkommande kartlägga hur väl demokratiska värden är förankrade i samhället och samtidigt hålla uppsikt över tendenser till intolerans.

En sammanfattande analys av deras senaste attitydundersökning visar att det finns ett samband mellan otrygghet och intolerans mot olika grupper i samhället. Andelen elever med en negativ inställning till invandrare, muslimer, romer, judar och homosexuella blir färre på skolor som jobbar med trygghetsfrågor, skolor som skapar en lugn och trygg arbetsmiljö där lärarna uppmuntrar till kritiskt tänkande och där eleverna får läsa om och diskutera rasism, olika kulturer etc.¹

Hej Sverige – en del av skolans uppdrag

Skolan har ett tydligt uppdrag att främja förståelse för andra människor och individers förmåga till inlevelse. Ingen ska utsättas för diskriminering eller annan kränkande behandling i skolan. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser (ur Lgr 11, kap. 1).

Ett annat av skolans uppdrag är att ha ett internationellt perspektiv. Det är viktigt för att eleven ska kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att eleven ska utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet (ur Lgr 11, kap. 1).

Du kan se Hej Sveriges material som ett av många verktyg för skolan att uppnå de normer, värden och kunskaper som läroplanen för grundskolan och skollagen kapitel 6 säger att skolan ska uppnå. Materialet bygger på det centrala innehållet i främst svenska och samhällskunskap och ger dig möjlighet att utveckla elevernas förmågor i enlighet med Lgr 11.

¹ Den mångtydliga intoleransen, Forum för levande historia.

Lärohandledningen innehåller flera övningar. Till varje övning finns centrala begrepp, vilket ger dig som lärare möjlighet att kartlägga vad eleverna kan om olika begrepp kopplade till skolans demokrati- och värdegrunds-uppdrag och kursplansmål. Eleverna får möjlighet att själva utforska och fylla de centrala begreppen med innehåll. Lärohandledningen ger din klass möjlighet att varva reflektion, diskussion och handling. Eleverna får jobba med frågor som: Vilka tankar har jag? Hur utvecklas de med andras tankar och hur går jag från tanke till handling för en trygg och jämlik skola för alla på lika villkor?

Hej Sverige – berör flera av skolans mål

Skolans mål är att varje elev:

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa i åtanke.

Hej Sverige berör flera av de riktlinjer skolan skall följa

Alla som arbetar i skolan ska:

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren ska:

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera olika värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.

Lärohandledningens upplägg

Du känner din klass bäst! Använd materialet utifrån vad du tror passar din grupp bäst. Se det som ett hjälpmedel eller inspiration i ditt nuvarande arbete med klassen för att uppnå kursplansmålen och skolans värdegrundsuppdrag.

Du kan använda lärohandledningen Hej Sverige i dess helhet eller genom att plocka ut och använda de delar som passar er bäst. Däremot är det bra att läsa igenom delen *Att bemöta fördomsfulla och kränkande kommentarer* som kan fungera som ett bra stöd till det praktiska arbetet med eleverna i klassrummet. Övningarna i varje del bygger på det centrala innehållet i främst ämnena svenska och samhällskunskap och ger dig möjlighet att utveckla elevernas förmågor i enlighet med Lgr 11.

Del 1 – Hej Sverige – en del av skolans uppdrag

Del 2 – Att bemöta fördomsfulla och kränkande kommentarer

Del 3 – Lärohandledning till seriealbumet *Vi ska ses igen, Sanam*

Del 4 – Lärohandledning till filmen *Krigsduvor*

Del 5 – Tema: Att se sig själv i andra. Om normer, identitet och fördomar.

Del 6 – Tema: Att vara ny. Om integration som skapar en trygg och jämlik skola.

Del 7 – Tema: Att vara en förändringsagent. Om ungas rätt till deltagande och inflytande.

Del 5–7 är indelade i teman. Vi vill ge dig och dina elever nya möjligheter att arbeta med trygghets- och värdegrundsfrågor tematiskt och integrerat i er övriga undervisning för att uppnå några av målen i Lgr 11.

Ni kan använda allt material som underlag till en eller flera lektioner.
Alla tidsangivelser är ungefärliga.

Lärohandledningens symboler

Kopieringsunderlag

Övningarnas tidsåtgång

Lärohandledningens arbetsmetoder

Metoderna i lärohandledningens olika delar utgår från och knyter an till elevernas erfarenheter. De fokuserar på elevernas insikter och förståelse samt på att olika färdigheter tränas i nya sammanhang. Vi har valt att använda oss av varierade arbetsmetoder som till exempel samtal, textanalys, faktasökning, mediekritik och analys, case samt problembaserade diskussioner.

Det är viktigt med varierande arbetsmetoder för att skapa bra upplevelser och ge eleverna nya kunskaper. Genom att arbeta med trygghets- och värdegrundsfrågor inom olika ämnen och med varierande arbetsmetoder tror vi att eleverna kommer att få ännu mer kunskap, inspiration, förståelse och handlingskraft för att själva vara delaktiga i ett arbete för trygghet och jämlikhet.

Begreppsanalys

Genom att kort gå igenom centrala begrepp undviker du att eleverna inte känner igen ord och begrepp som är centrala i övningarna. Det kan bli en intressant begreppsanalys och kan få igång vidare diskussioner under övningarna.

Tips på olika sätt att introducera svåra och nya ord och begrepp:

- **Brainstorm:** Skriv upp ett centralt ord eller begrepp på tavlan och gör en snabb brainstorm där ni tillsammans sammanfattar vad ordet betyder.
- **Associationsövning:** Vad associerar eleverna till när de hör ordet?
- **Tankekartor:** Skriv ordet i mitten av ett papper och låt eleverna göra en tankekartor runt ordet med andra ord som beskriver det.

Ge gärna eleverna en allmän definition av ordet eller begreppet innan ni går vidare med övningen.

Tips!

På Hej Sveriges webbsida www.hejsverige.nu finns en ordlista över flera centrala begrepp och ord som förekommer i lärohandledningens övningar.

Ta fram trygghetsregler

Eftersom klassen kommer att få göra olika övningar och diskutera olika – kanske känsliga – ämnen är det viktigt att gruppen kommer överens om ett demokratiskt förhållningssätt. På de flesta skolor finns det ordningsregler för hur elever och personal ska vara mot varandra. Att ni tar fram trygghetsregler kan ses som ett komplement till ordningsreglerna. Här är det eleverna själva som bestämmer vilka förhållningssätt som klassen ska ha framöver för att de ska känna sig trygga att delta, diskutera, räcka upp handen etc.

Övningens syfte:

- Att ta fram ett antal förhållningssätt som är förankrade i elevgruppen.
- Att ni tar fram förhållningssätt att hänvisa till under arbetet med övningarna.
- Att ni gemensamt stävar mot målet, som är en god stämning i klassen.

Gör så här:

1. Berätta vad trygghetsregler är.
2. Skriv upp "trygghetsregler" på ett blädderblock eller ett A3-papper och låt eleverna komma med förslag på vad det kan vara.
3. Om det är svårt för eleverna att komma på några punkter kan du bidra med någon punkt som du tycker passar, till exempel: "Vi är tysta när någon pratar", "Vi skrattar inte åt någon".
4. Försök att tillsammans få ihop fem punkter som kan gälla under året eller lektionen eller övningen och sätt sedan upp dem på väggen i klassrummet.
5. Diskutera tillsammans hur ni ska göra om någon frångår reglerna. Kan klassen påminna varandra när någon glömmer bort reglerna?

Utvärdera genom att ställa reflekterande frågor

Att ställa reflekterande utvärderingsfrågor kan vara ett sätt att utvärdera och sammanfatta vad eleverna tar med sig och tänker kring övningen eller övningarna.

Exempel på frågor:

- Hur kändes det att göra övningen?
- Varför tror du den är viktig att göra?
- Finns det något du har börjat fundera över under övningen som du tidigare inte har tänkt på?

Del 2

**Att bemöta fördomsfulla och
kränkande kommentarer**

"Jag vill skapa ett öppet klimat med högt i tak i klassrummet där eleverna vågar ventilera både positiva och negativa åsikter. Samtidigt vill jag kunna bemöta och hantera kränkande kommentarer och markera att åsikten kan upplevas kränkande, utan att döda diskussionen." – Högstadielärare under Friends mentorsutbildning.

Materialet i kampanjen Hej Sverige bygger på att eleverna får analysera och reflektera över frågor om att tvingas fly, att vara ny, utanförskap, identitet och fördomar. Syftet är att minska negativa attityder och fördomar samt arbeta för en trygg och jämlik skola. Det vill vi göra genom att bidra med kunskap om flykt och utanförskap samt genom att ge eleverna möjlighet att träna på att vända blicken mot sig själva och bli medvetna om sina egna fördomar och föreställningar om andra. Vi vill även att de tillsammans ska ta ställning i hur de vill bemöta fördomarna.

I den här delen ger vi dig inspiration och verktyg för hur du som vuxen kan bemöta och hantera kränkande och fördomsfulla kommentarer som kan komma upp vid diskussioner i klassrummet och på skolan. Eventuella funderingar:

- Vilka utmanande resonemang kan dyka upp? Ska jag verkligen ge plats för sådana?
- Hur hanterar jag aggressiva och fördomsfulla kommentarer?
- Finns inte risken att jag ger plats åt det fördomsfulla och att det uppfattas som att jag legitimerar det när jag som lärare bjuder in till en diskussion om fördomar?
- Vilken roll har jag under ett samtal där fördomar dyker upp?

En av skolans uppgifter är att prata om intolerans och ersätta fördomar med kunskap. Det handlar till stor del om att fråga, lyssna och försöka förstå den andras åsikter utan att vara fördömande eller döda diskussionen. Det här kan bidra till att en dialog uppstår även när vi inte håller med varandra i sak.

Studier visar att den stora majoriteten av elever **inte** har uttalade och fixerade fördomar om andra. Elever är i allmänhet nyfikna på hur andra **egentligen** är och angelägna om en saklig diskussion samt öppna för att tänka på nya sätt.³ Det är viktigt att ta tillvara på!

Text och information ur detta kapitel är delvis framtaget av Liria Ortiz, leg. Psykolog och psykoterapeut samt Stiftelsen Expo.

³ Löwnder, B. & Lange, A. 2010, från *Den mångtydliga intoleransen*, Forum för levande historia.

Hur kan jag bemöta kränkande och fördomsfulla kommentarer?

- Var noga med att alltid bemöta en kränkande kommentar genom att ställa öppna frågor. Visa intresse för elevens utvecklande tankar. Exempel på öppna frågor:
Hur menar du nu? Vad skulle hända om ...? Vilka skillnader finns mellan ...? Hur kommer det sig att du tycker så? Vilka argument finns för det? Vilka motargument finns för ...? Vad orsakar ...? Om jag säger att ... hur tänker du då? Hur tror du att din åsikt kan uppfattas av andra?
- Åsikter är en färskvara och alla har rätt till en. Var öppen och ställ följdfrågor som möjliggör för eleven och gruppen att reflektera över påståendet. Avsluta med att tydliggöra att det hen säger kan uppfattas som kränkande och att det inte är okej i skolan enligt de lagar som gäller i Sverige.
- Fånga upp kränkningen och utveckla tanken bakom – döda den inte. En lämplig replik kan vara:
"Jag respekterar att du tänker på det viset, vi har alla rätt till våra åsikter, till och med när vi inte är överens om dem. Samtidigt blir jag nyfiken och skulle vilja be dig (eller ge dig som uppgift till nästa gång) att du berättar om vilka fakta som finns bakom dina tankar."
- Stötta och hjälp eleven att vrida och vända på perspektiven – det är då förändringsprocessen för våra värderingar eller attityder kan börja.

Men **hur** gör jag då det här? Hur utvecklar jag tanken bakom kränkningen? Hur vrider jag på perspektiven och får eleverna att reflektera över sina påståenden? Här följer några tips och verktyg med utgångspunkt i lärarhandledningens teman och de frågor som övningarna berör.

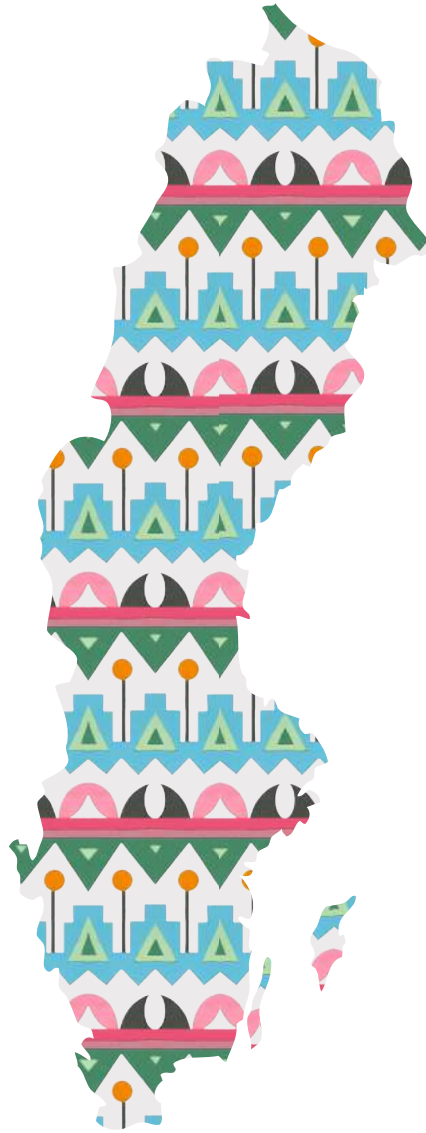
Titta på statistik och fakta och diskutera kärnfrågan

Ett sätt att förekomma, men även bemöta, fördomsfulla kommentarer som exempelvis uppfattas som främlingsfientliga är att titta på statistik och fakta tillsammans och att diskutera exempelvis flyktingskap. Varför finns asylrätten, vem är den till för och hur ser det ut med situationen för flyktingar i världen? Hur många kommer egentligen till Sverige?

Poängen med diskussionen är att höja medvetenheten om hur situationen faktiskt ser ut baserat på fakta och inte bara tyckande. Poängen är även att höja kunskapen om de mänskliga rättigheterna i allmänhet och kunskapen om varför människor flyr i synnerhet.

På vår webbsida
www.hejsverige.nu
finns fakta, statistik och
berättelser om migration
som du och dina elever
kan använda.

Reflektera över svenskhet

I det här materialet får eleverna möjlighet att göra övningar där de bland annat får reflektera över fördomar kopplade till svenskhet. Här följer strategier och tips på hur ni kan bemöta fördomarna och hur du kan få eleverna att reflektera över och utveckla sina resonemang.

Ett tips är att utmana bilder av svenskhet och framförallt av människors identitet. Går det att bestämma vad svenskhet är? Kan vi verkligen hitta en gemensam bild av svenskhet som alla håller med om? Och i så fall – på vilket sätt är det viktigt?

Somliga resonerar kanske såhär: "Vi drar åt olika håll. Om vi bara blev lite mer lika så skulle samhället inte längre ha konflikter, alla skulle tycka och tänka likadant och vilja varandra väl." Men är det verkligen så? Hur har det varit i Sverige innan invandring? Var alla överens om allt? Vilka historiska konflikter har funnits i Sverige som har uppstått p.g.a. meningsskiljaktigheter?

Om den här typen av resonemang uppstår kan ni resonera kring att alla individer är olika oavsett om vi är födda på samma plats eller inte. Två personer kan vara födda på samma sjukhus, gå i samma skola, äta samma mat och ändå tycka helt olika i massor av frågor. Vi är mer än bara en svensk nationalitet. Människan är mycket mer komplex än så – det vet vi. Det är bland annat därför vi har demokrati eftersom vi vet att människor alltid har dragit åt olika håll och haft olika åsikter. Trots det måste samhället kunna ha en gemensam grund för att fungera.

Det handlar om att nyansera bilden och visa att det finns och alltid har funnits olika bilder av svenskheten. Svenskhet är viktigt för en del, och viktigt för hur många ser på sig själva som en del i en gemenskap och måste få vara det för den som känner så. Men frågan är om det är viktigt att alla delar exakt samma bild av vad den svenskheten är. Och i så fall varför?

Kring den här frågan kan det uppstå argument och känslor av att man inte får vara stolt över Sverige utan att kallas rasist. De känslorna är viktiga att lyssna på och bekräfta eftersom en del unga faktiskt upplever det så. Man måste få vara stolt över Sverige, precis som vem som helst ska få vara stolt över sitt land. Däremot kan man fundera över vad man är stolt över. Är det hur politikerna betar sig, över naturen i Sverige, över var man är född eller över ett fotbollslag? Man får vara stolt över precis vad man vill, men man kan inte bestämma vad någon annan ska vara stolt över eller lojal mot.

När det förekommer kränkande och fördomsfulla kommentarer kan det finnas en viktig poäng i att skilja mellan åsikt och fakta. Att diskutera källkritik med eleverna och var de får sin information från kan leda till intressanta diskussioner. Det finns flera myter om att exempelvis nationalsången är förbjuden, att man inte får ha svenska flaggan på sig eller att flera skolor inte längre får fira avslutningar i kyrkan för att de svenska traditionerna ska bort till förmån för något annat (det mångkulturella). Men hur ligger det egentligen till med det?

Nationalsången får sjungas, svenska flaggan är inte rasistisk, skolor får fira avslutningar i kyrkor men utan religiösa inslag – och vad beror det på? Jo på att kyrka och stat är åtskilda, genom demokratiska beslut.

Modell för ett kritiskt och kunskapsbaserat tänkande

Liria Ortiz, leg. psykolog och psykoterapeut, har en modell för hur lärare kan bjuda in till samtal om föreställningar eller fördomar om andra och träna upp ett mer kritiskt och öppet tänkande. Idén är att modellen ska bli en vägledande erfarenhet för eleverna. Den ska bidra till att fördomar kan bemötas på ett respektfullt sätt samtidigt som vi utmanar eleverna att söka fakta istället för att bara uttrycka åsikter.

En viktig aspekt i modellen är att undvika att fastna i fällan där man demoniserar den andra. Undviker man det kan man förebygga att åsikterna polariseras och att man slutar lyssna på varandra. Det handlar om att skapa en respektfull atmosfär där olika synsätt möts på lika villkor.

En modell att följa när fördomen är framme

1. Fånga stunden och undersök fördomen

Fånga stunden om det uppkommer en fördom eller kränkande kommentar vid en övning eller diskussion i klassrummet och undersök den vidare. Berätta för eleverna att ni ska undersöka fördomen/påståendet. Erbjud inte eleverna att i det här steget argumentera för eller mot de föreställningar som nämns.

2. Omvandla fördomen till en hypotes

Använd föreställningen eller fördomen och omvandla den till en hypotes, som eleverna ska värdera utifrån fakta och logik. Berätta att det är så en forskare tänker och gör. Kanske stämmer hypotesen, men den kan också vara falsk! Här gäller det för eleverna att tänka kritiskt och ta reda på fakta. Elevernas roll är inte att argumentera för eller mot de föreställningar som nämns utan att kritiskt faktagranska dem.

Du har rollen som guide – inte expert

Din roll som lärare är att guida eleverna i det här arbetet, steg för steg. Men inte som en expert som har kravet på sig att tala om hur det ligger till. Det är en otacksam och svårhanterlig roll, och kan lätt resultera i motstånd från eleverna. Du som lärare har en mer uttalad pedagogisk roll och guidar eleverna i deras sökande efter kunskap och tränar dem till ett kritiskt tänkande.

3. Kom överens med eleverna om vilka regler som gäller

Kom överens med eleverna om att följa till exempel följande regler:

- Den som berättar något får göra det ostört.
- De som inte pratar lyssnar, men får ställa frågor för att göra saker och ting tydligare.
- Var och en har rätt till sin egen uppfattning.
- Kritik av person inte är tillåten.
- Man kan argumentera för sin uppfattning och argumentationen ska baseras på fakta, inte tyckande.
- Målet är att våga vara kritiska, söka fakta och utmana sig själva. Det kanske inte alltid är som vi tror.

4. Undersök vad som talar för och emot hypotesen

Undersök vad som talar för en hypotes. Be eleverna om sakliga skäl för hypotesen och säg att de ska undvika tyckande. Byt sedan perspektivet och ställ frågan: Vad är det som talar mot vår hypotes? Be att få höra elevernas argument i sak. Uppmana dem att våga tänka fritt och tvärt om!

5. Undersök hypotesen

Uppmärksamma de kunskapsluckor i frågan som blivit tydliga. Ge eleverna uppgiften att inhämta kunskap. Du kan säga: "Som jag uppfattar det så behöver vi mer fakta om en hel del. Er uppgift till nästa gång är att ta reda på fakta så gott det går." Beskriv uppgiften att vara faktainsamlare och fördela den mellan eleverna.

Exempel på hur det kan gå till att undersöka en hypotes:

Elev: "Skolorna kan inte längre fira avslutningar i kyrkan".

Du: "Vilka fakta finns kring det här påståendet? Finns det en lag eller ett kommunalt beslut om det här? Ni får xx dagar/minuter på er att ta reda på det."

6. Presentera fakta

Låt eleverna berätta för varandra om de fakta de funnit. Betona att de bara ska lyssna och fundera på det som sägs och vad det kan innebära för den föreställning som de har i frågan. Erbjud eleverna att reflektera kring vad de lärt sig, vad som blivit tydligare för dem, vad de har överraskats av och vad de särskilt tar med sig från arbetet.

6. Avsluta med att tacka eleverna för deras sakliga och metodiska sätt att arbeta!

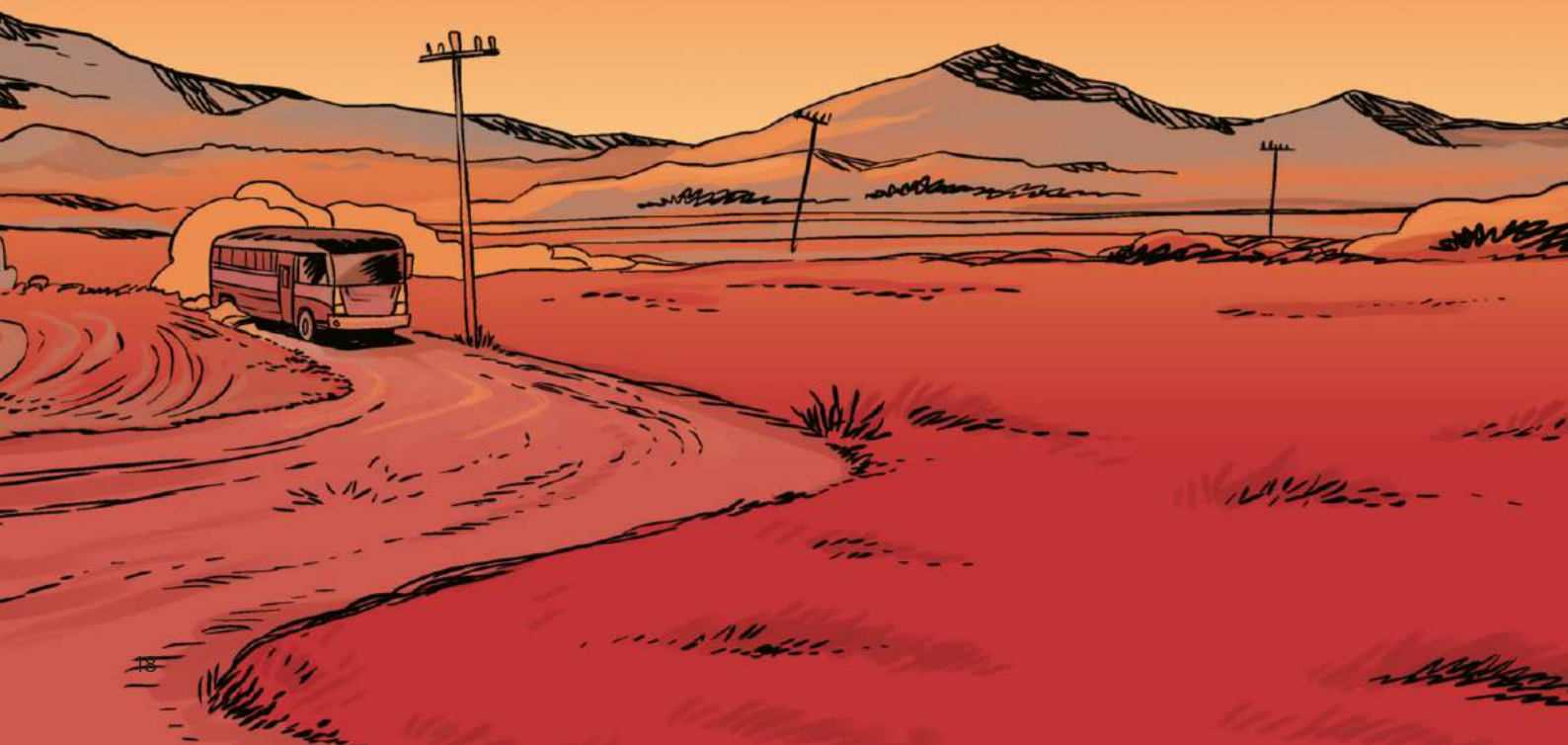

Tala gärna med eleverna om källkritik och från vilka källor de hämtar sin information. Är det objektiva källor eller är det källor som har intresse av att en viss föreställning sprids? Tillsammans kanske ni kan komma överens om vilka källor som är mer pålitliga när det gäller faktagranskning.

Del 3

Lärarhandledning till seriealbumet
Vi ska ses igen, Sanam

Seriealbumet *Vi ska ses igen, Sanam* handlar om Hamid som tvingas fly ensam från Afghanistan till Sverige. Berättelsen bygger på samtal och intervjuer under vintern 2012 och 2013 med unga vuxna som har egna erfarenheter av att ensamma utan föräldrar ha flytt till Sverige.

"Jag har ansträngt mig för att alla detaljer ska vara korrekta: fakta, platser, flyktvägar och så vidare. Flera unga människor som själva flytt har läst manuset och sagt att de tycker berättelsen stämmer precis. Som författare gör det mig glad, som människa så oerhört sorgsen." – Oskar Ekman, författare

Genom den här lärarhandledningen får eleverna möjlighet att fördjupa sig och diskutera innehållet i seriealbumet *Vi ska ses igen, Sanam*. I mötet med berättelsen får eleverna förutsättningar att utveckla sin kunskap om barns rättigheter och barn som tvingas fly samt förmågan att tolka och analysera berättelsen. Dessutom får eleverna öva på att sätta berättelser i ett sammanhang och öka sin förståelse för omvärlden och andra människors levnadsvillkor (Lgr 11 SV och SH).

Seriealbumet kan med fördel användas som en del i svensk- eller samhällsundervisningen. Det går att läsa och arbeta med seriealbumet på flera lektioner och det är viktigt att det finns gott om tid att både läsa och diskutera frågorna till berättelsen. Vår rekommendation är att dela upp läsningen i två delar där varje del diskuteras enskilt.

Del 1: Sidorna 1–29.

Del 2: Sidorna 30–56.

Övningarnas förankring i Lgr 11

Centralt innehåll i årskurs 7-9:	Förmågor att utveckla:
<ul style="list-style-type: none"> • Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier (SV). • Urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang (SV). 	<ul style="list-style-type: none"> • Läsa och analysera text för olika syften (SV). • Skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra (SV). • Utveckla sitt språk, den egna identiteten och förståelse för omvärlden (SV).
<ul style="list-style-type: none"> • Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts (SV). 	<ul style="list-style-type: none"> • Utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter (SV).
<ul style="list-style-type: none"> • De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med Barnkonventionen och dess innebörd och betydelse (SH). • Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektera över mänskliga rättigheter och demokratiska värden, principer och arbetssätt (SH).
<ul style="list-style-type: none"> • Aktuella samhällsfrågor, hotbilder och konflikter i Sverige och världen (SH). • FN:s syfte och huvudsakliga uppdrag (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> • Uttrycka och värdera olika ståndpunkter i t.ex. aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv (SH).
<ul style="list-style-type: none"> • Immigration till Sverige förr och nu (SH). • Integration och segregation i samhället (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar (SH).
<ul style="list-style-type: none"> • Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck och motstånd mot förtrycket (HI). 	<ul style="list-style-type: none"> • Utveckla förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar (HI).

Syfte med att läsa och arbeta med seriealbumet:

- Att eleverna beskriver samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.
- Att eleverna tränar sina förmågor att läsa, förstå och sammanfatta texten *Vi ska ses igen Sanam* samt tolkar och resonerar kring textens budskap kopplat till deras egna erfarenheter och omvärldsanalys.
- Att eleverna tränar sin förmåga att skriva olika slags texter och diskuterar och analyserar mänskliga rättigheter och varför människor flyr.

Barn på flykt

- 45,2 miljoner människor befinner sig just nu på flykt till följd av pågående eller nya konflikter världen över. 46 % av dessa är under 18 år. Det motsvarar nästan 21 miljoner barn.
- Med ensamkommande flyktingbarn menas en person under 18 år som kommer till ett nytt land utan sina föräldrar eller annan nära släkting. Att vara ensamkommande flyktingbarn är ingen identitet utan en erfarenhet av att ensam komma till ett nytt land. Dessa erfarenheter skiljer sig åt från person till person.
- Enligt FN:s flyktingkonvention ska ett barn som är flykting inte skickas tillbaka till ett land där de riskerar förföljelse.
- Asylsökande är den som söker asyl, det vill säga den som söker skydd i ett annat land. Det är en mänsklig rättighet att söka asyl.
- År 2012 sökte 21 300 ensamkommande flyktingbarn världen över asyl, varav 3 578 i Sverige. Många kom från Afghanistan, men ett ökande antal kommer från Syrien. 16 % var flickor.
- Inom EU är det Dublinförordningen som bestämmer i vilket land ett ensamkommande flykting barn ska söka asyl. Enligt Dublinförordningen ska barnet söka asyl i det första land barnet kommer till inom EU. Som asylsökande har man rätt att veta det här när man söker asyl, till exempel om man tvingas lämna sina fingeravtryck.
- Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, gäller alla barn som befinner sig i Sverige – oavsett medborgarskap och juridisk status.
- Ensamkommande flyktingbarn som Hamid har samma rättigheter som alla andra barn som vistas i Sverige. Samtidigt har de ett särskilt skyddsbehov eftersom de saknar föräldrar och andra vuxna släktingar. Sverige har en skyldighet att ge alla barn skydd och stöd, rätt att gå i skolan, fritidsaktiviteter och sjukvård.
- Hamid och andra ensamkommande flyktingbarn har också rätt till ett tryggt boende. Barn som kommer ensamma till Sverige och söker asyl har rätt att inom 24 timmar få en så kallad god man; en person som har i uppgift att vara både målsman och vårdnadshavare och företräda barnets intressen.

Konflikten i Afghanistan

Genom historien har många länder invaderat Afghanistan, men misslyckats med att ta kontrollen över landet. Under slutet av 90-talet tog talibanerna, en fundamentalistisk och väpnad rörelse, över stora områden av Afghanistan. De krävde blind underkastelse under de lagar som de slog fast, vilket gjorde att majoriteten av människorna i landet fråntogs sina rättigheter.

Talibanerna förbjöd allt som verkade västerländskt och syndigt, till exempel populärmusik, TV och fotboll. Män var tvungna att låta skägget växa och kvinnor skulle helt och hållet dölja sig under den traditionella burkan, från hjässan till fötterna. Kvinnor förbjöds också att arbeta utanför hemmet och flickor fick inte gå i skolan efter lågstadiet. Dessutom infördes hårda straff för olika brott. Tjuvar kunde till exempel få sina händer och fötter avhuggna och kvinnor som ansågs vara otrogna kunde stenas. Talibanerna ansåg själva att reglerna skulle göra Afghanistan till ett rent islamiskt samhälle, men egentligen hade deras lagar väldigt lite med religionen islam att göra. Istället handlade det mest om ålderdomliga traditioner från landsbygden.

Efter terrorbåden i USA hösten 2001 då flygplan störtade in i två skyskrapor inledde USA "kriget mot terrorismen" mot bland annat Afghanistan, eftersom de misstänkte att talibanerna låg bakom attackerna. Kriget har lett till att över 20 000 civila har dödats sedan 2001. Efter att Barack Obama blev president i USA 2009 talades det inte längre om "krig mot terrorismen", men kriget i Afghanistan fortsatte som förut.

De senaste åren har talibanerna vuxit i styrka och genomfört attacker mot bland annat civilbefolkningen i landet. Trots en stor militär insats av bland annat USA och ekonomiskt bidrag för att bygga upp landet igen efter kriget, har talibanernas inflytande ökat allt mer och spritt sig över hela landet. Striderna har hårdnat och tusentals civila har dödats av självmordsattacker, vägminor och USA:s flygattacker.

Källor: UNHCR, säkerhetspolitik.se, Svenska Afghanistankommittén (SAK).

Fördjupning

Diskutera: Vad är en fundamentalistisk rörelse?
Kan ni komma på några fundamentalistiska rörelser i historien?

Diskussionsfrågor till del 1, sidan 1–29

1. Vad handlar berättelsen om?
2. Hur skulle du beskriva Hamid?
3. Är det någon del i berättelsen som du minns eller fastnade särskilt för?
4. Hur såg Hamids liv ut i Afghanistan? (Trygghet, rättigheter, skola, familj, fritidsintressen etc?)
5. Varför fick inte Hamids mamma undervisa i skolan längre? Varför var pojkar och flickor tvungna att gå i olika skolor?
6. Hamid flyr från sitt land. Varför tror du han gör det?
7. Hur upplever du att livet är för Hamid och andra flyktingar i Iran?

Diskussionsfrågor till del 2, sidan 30–56

Om ni läser berättelsen i två delar, börja med att friska upp minnet genom att diskutera fråga 1–3 igen.

8. Vem är Farhad och hur skulle du beskriva honom?
9. Hur behandlas Farhad och Hamid i Grekland? Varför vill Farhad inte att Hamid ska lämna fingeravtryck i Grekland och varför slipar han bort sina egna?
10. Hamid möter många svårigheter och hinder under sin flykt. Vad tror du får honom att orka? Var tror du han får modet ifrån?
11. Hamid kommer ensam till Sverige utan att känna någon, utan sina föräldrar och utan att kunna språket. Hur mår Hamid tror du? Vilka utmaningar tror du att står han inför?
12. Vad tror du Hamid har för drömmar inför framtiden?
13. Vad tror du Hamid är mest orolig för när han börjar skolan? Om det var din klass Hamid skulle börja i imorgon, vad skulle du och dina klasskompisar kunna göra för att han skulle känna sig välkommen och trygg i er klass?

Låt eleverna arbeta i par eller smågrupper. Be dem fundera på följande:

- Vilka anledningar tror du att det finns att fly från sitt hemland? (Samla svaren och diskutera kort i helgrupp.)
- Varför tror du att det är viktigt att få mer kunskap om barn och ungas flykt till Sverige? (Diskutera kort i helgrupp.)

Fördjupning

Avsluta med att låta eleverna enskilt skriva en kort berättelse på ca 1–2 sidor utifrån något av förslagen nedan:

- Om Hamids fortsatta liv och tillvaro när han kommer till Sverige och börjar skolan.
- Om Fahrads liv och kamp i Grekland efter Hamid och Fahrads skiljts åt.
- Om Hamids syster Sanams liv i Afghanistan.

Tips!

På www.hejsverige.nu finns mer information om migration till Sverige och flera gripande verkliga berättelser om unga som ensamma har tvingats fly till Sverige.

Skriv- och berättartävling – Din ryggsäck

Uppmuntra gärna dina elever att vara med i vår berättartävling. I samarbete med Bonnier Carlsen, ett av Sveriges ledande barnboksförlag, vill vi att eleverna berättar sin historia i en kreativ uppgift som vi kallar Din ryggsäck. Den går ut på att sätta sig in i hur det är att komma ensam till ett annat land och skriva eller rita en berättelse kring det. Skicka in elevernas berättelser till förlaget – en del av dem kommer att publiceras som bok sommaren 2014. För mer information, gå in på www.hejsverige.nu/for-unga/kreativ-tavling/.

Rättighetsspelet

ca 40–70 min

Det är en rättighet att informeras om sina rättigheter. Genom den här övningen får eleverna kunskap om barns rättigheter enligt Barnkonventionen. De får också reflektera över Barnkonventionens innebörd och ge exempel på hur rättigheterna kränks och främjas i olika situationer och i olika delar av världen. I övningen hittar du en lista med ett urval av Barnkonventionens alla artiklar. Alla Barnkonventionens artiklar finns på www.bo.se.

Övningens syfte:

- Att eleverna får kunskap om barns rättigheter enligt Barnkonventionen,
- Att eleverna reflekterar över och ge exempel på hur barns rättigheter kränks och tas tillvara på i olika situationer och i olika delar av världen,
- Att eleverna reflekterar över vilka rättigheter som är viktiga vid olika situationer.

Centrala begrepp: Barnkonventionen, barns rättigheter.

Förberedelse:

Välj ut så många situationer som klassen hinner jobba med. Kopiera upp situationskortet och listan med Barnkonventionens artiklar. Klipp ut situationskortet.

Gör så här:

1. Dela in klassen i mindre grupper om ca 4–6 personer. Ge varje grupp situationskort och listan med Barnkonventionens artiklar, men be dem att inte titta på korten än.
2. Berätta kort vad Barnkonventionen är och låt eleverna läsa igenom listan där ett urval av Barnkonventionens artiklar finns representerade.
3. Förklara att eleverna har olika situationer från Hamids liv nerskrivna på olika kort framför sig.
4. Deras uppgift är att titta på en situation i taget och välja ut de tre artiklar eller rättigheter från listan med Barnkonventionens artiklar som de anser är viktigast för Hamid i den situationen. Alla grupper jobbar med samma situation samtidigt. Berätta för eleverna att det inte finns något rätt och fel. Uppgiften bygger på gruppens tolkningar. Låt eleverna arbeta med varje situation i ca 5–10 minuter.
5. Ha en kort redovisning och diskussion i helklass om vilka artiklar varje grupp har valt och varför, kopplat till varje situationskort.

Slutdiskussion

Avrunda övningen genom att ställa följande frågor till eleverna:

- Hur skilde sig valet av artiklar utifrån de olika situationerna?
- Vilka rättigheter tycker du är viktigast för dig i din situation på skolan?

Bild från seriealbumet, *Vi ska ses igen*, Sanam

Situationskort till Rättighetsspelet

Situation 1 - Afghanistan

En väpnad grupp sprider skräck i den stad där Hamid bor. De förbjuder alla flickor att gå i skolan och tvingar pojkar att ansluta sig till den väpnade gruppen och tränas för krig.

Situation 2 - Iran

Hamid söker skydd undan krig och förföljelse i Iran. Han känner ingen och har knappt några pengar. För att överleva tvingas han jobba långa dagar för lite lön. Polisen tar hans pengar, hotar eller misshandlar honom om han inte lyder.

Situation 3 - Grekland, Italien, Turkiet

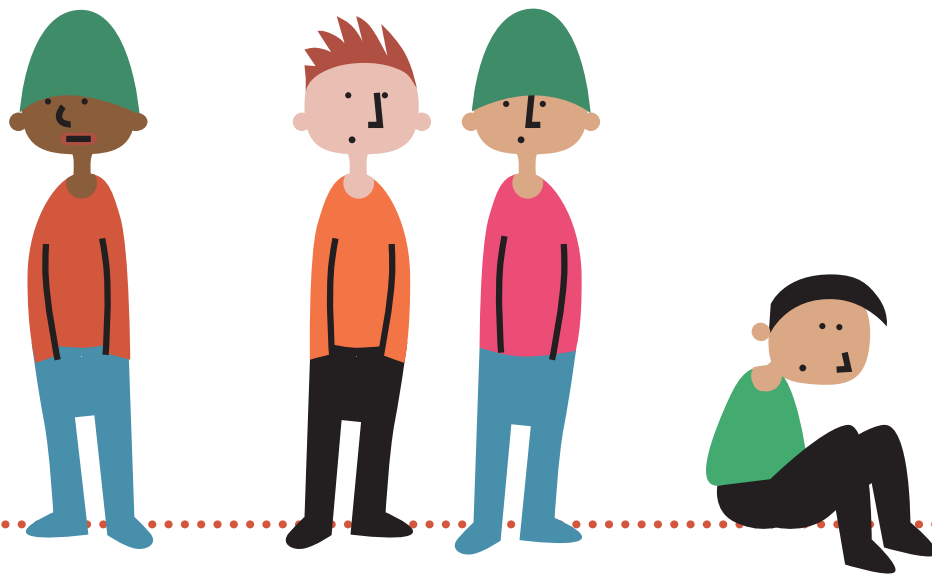
Hamid har inget hem. Han sover utomhus i tunnlar eller gömmer sig på toaletter. Han är beroende av att andra ger honom mat. Om han blir sjuk kan han inte gå till sjukhuset för han har inga pengar.

Situation 4 - i ett främmande land

Hamid är ensam i ett främmande land och saknar sin familj som befinner sig i hemlandet. Den enda kontakinformation han har till sin familj är ett telefonnummer som inte fungerar. Han är orolig över sin egen och familjens framtid.

Situation 5 – Sverige

Hamid kämpar med att lära sig ett nytt språk och att koncentrera sig på skolarbetet. Han är orolig över att inte få stanna i Sverige. Han trivs bra i skolan och lärarna är snälla, men det han saknar mest i skolan är kompisar.

Barnkonventionen och ungas inflytande

För över 20 år sedan samlades alla världens länder i FN och bestämde att de mänskliga rättigheterna inte var tillräckliga för att täcka barns särskilda behov. Det behövdes ett extra skydd för barnen.

Därför beslutade FN om att skapa Barnkonventionen – 54 artiklar som uttrycker barns rättigheter och staternas skyldighet att leva upp till dem. Sverige var ett av de första länderna att skriva under Barnkonventionen. I dag har alla länder utom Somalia och USA skrivit under.

Barnkonventionen inkluderar alla som är under 18 år och talar bland annat om att alla barn har rätt till en identitet, ett hem, att gå i skolan och att få vård. Fyra av Barnkonventionens artiklar brukar kallas för huvudprinciper:

- Artikel 2 – Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3 – Barnets bästa måste alltid komma i första rummet.
- Artikel 6 – Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas fysiskt, andligt, psykiskt, socialt och moraliskt.
- Artikel 12 – Varje barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen.

Varje barns rätt att uttrycka sina åsikter betyder att barnet har rätt till inflytande – att komma till tals, bli lyssnad på och kunna påverka sitt eget liv, både i skolan, hemma och på fritiden.

Barnkonventionen

Här är ett urval av Barnkonventionens alla artiklar som även är indelade i teman. Obs! Det finns ingen rangordning mellan artiklarna. Alla är lika viktiga!

Inflytande

- 12.** Du har rätt att uttrycka dina åsikter i alla frågor som rör dig. Vuxna ska lyssna och ta hänsyn till dina åsikter. När en myndighet eller domstol hanterar eller beslutar i en fråga som rör dig ska du få möjlighet att komma till tals.
- 14.** Du har rätt att tänka och tycka vad du vill. Du har rätt att följa din övertygelse och att ha vilken religion du vill. Dina föräldrar får vägleda dig, men aldrig bestämma över dina tankar.

Identitet

- 7.** Du har rätt att få ett namn och att vara medborgare i ett land. Du har också rätt att så långt det är möjligt få veta vilka dina föräldrar är och att bli väl omhändertagen av dem.

Lika värde

- 2.** Barnkonventionen ger dig och alla andra barn samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskriminera dig. Det betyder att ingen får behandla dig sämre än någon annan. Du får inte heller diskrimineras eller bestraffas för något som dina föräldrar är eller gör.
- 30.** Du som tillhör en minoritetsgrupp eller urbefolkning har rätt till det språk, den kultur och den religion som du delar och utövar tillsammans med de andra i din grupp.

Må bra

- 3.** När vuxna fattar beslut som rör barn ska de se till "barnets bästa". Det betyder att de vuxna alltid ska tänka på vad som är bra för dig och hur beslutet kommer att påverka dig. Du ska få det skydd och den omvårdnad du behöver.
- 6.** Du har rätt att leva och utvecklas. Ditt land ska göra allt det kan för att du ska kunna göra det.
- 22.** Du som kommer som flykting, ensam eller tillsammans med någon annan, har rätt att få skydd och hjälp. Du ska också få hjälp att återförenas med din familj.
- 24.** Du har rätt att vara så frisk som möjligt. Om du blir sjuk har du rätt till sjukvård och träning så att du blir frisk. Du har också rätt att skyddas mot traditionella sedvänjor som kan vara skadliga.
- 26.** Du har rätt till social trygghet. Om det behövs ska samhället hjälpa till så att du får bostad, mat och kläder.
- 39.** Om du har utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp har du rätt att få hjälp att må bra igen. Det gäller även om du har utsatts för tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller om du har varit med i krig.

Skydd

- 19.** Du har rätt till skydd mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, vanvård, misshandel, övergrepp eller annat utnyttjande.
- 32.** Du ska skyddas från att utföra arbete som kan vara skadligt för dig, som hindrar dig från att gå i skolan eller från att utvecklas på annat sätt. Du får inte heller utnyttjas ekonomiskt, till exempel att någon annan tjänar pengar på ditt arbete utan att du själv får betalt.
- 34.** Du har rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.
- 36.** Du har rätt till skydd mot alla former av utnyttjande som kan skada dig.
- 37.** Du får inte utsättas för tortyr eller annan grym behandling. Du får inte heller dömas till dödsstraff eller livstids fängelse. Om du grips, fängslas eller blir instängd mot din vilja måste det vara en sista utväg och för en så kort tid som möjligt.
- 38.** Om du är under 15 år ska du skyddas från att delta i krig. Om du har drabbats av ett krig ska du få det skydd och den vård du behöver.
- 40.** Om du misstänks för ett brott, eller om det visar sig att du är skyldig till ett brott, ska du behandlas med respekt och värdighet. Ingen får tvinga dig att berätta vad du vet eller att erkänna något du inte har gjort.

Familj

- 9.** Ingen får skilja dig från dina föräldrar, utom när det är nödvändigt för ditt eget bästa.
- 10.** Om du och dina föräldrar vill återförenas, efter att ha varit skilda åt, ska ni kunna söka hjälp och så långt det är möjligt få hjälp i landet där du bor. Om dina föräldrar bor i olika länder och ni vill träffas ska ni få hjälp med det av landet där du bor.
- 20.** Om du inte kan vara kvar i din familj har du rätt att få särskild vård och hjälp. Du har rätt att tas om hand på ett sätt som är bra för dig.

Utbildning

- 28.** Du har rätt till utbildning. Du ska få gå i grundskolan och den ska vara gratis.

Lek, fritid, kultur och vila

- 31.** Du har rätt till fritid, lek och vila. Du har rätt att delta i kulturella och konstnärliga aktiviteter.

A wide-angle landscape photograph of a mountainous region. The foreground and middle ground are dominated by rolling hills and valleys covered in green grass. The hills are rugged and have a distinct layered appearance. In the background, a range of mountains stretches across the horizon under a clear, light blue sky. The overall scene is bright and open.

Del 4

Lärrarhandledning till filmen
Krigsduvor

Foto: Ragna Jorming

Zanyar Adami som har regisserat filmen *Krigsduvor* kom själv till Sverige som femåring utan sina föräldrar.

"Det känns oerhört hedrande att få möjligheten att nå ut till världens viktigaste målgrupp med en berättelse som jag hoppas berör och förändrar attityder kring ensamkommande flyktingbarn."

– Zanyar Adami, regissör

Filmen handlar om Shadi, en kurdisk flicka som skickas ensam till Sverige, om hennes längtan efter sin mamma och om hennes mod att möta en ny värld. Vi hoppas att filmen ska nå in till hjärtat och öka förståelsen för de svårigheter som en separation från en förälder innebär för alla barn. Syftet med diskussionsfrågorna i lärarhandledningen är att ge eleverna möjlighet att fördjupa sig i och diskutera innehållet i filmen *Krigsduvor*.

I mötet med berättelsen får eleverna förutsättningar att utveckla sin kunskap om barns rättigheter och barn som tvingas fly. Eleverna får även sätta berättelsen i ett sammanhang, vilket ger dem ökad förståelse för omvärlden och andra människors levnadsvillkor (Lgr 11 SV och SH).

Tips!

Titta på filmen själv innan du visar den för eleverna. Filmen innehåller starka scener.

Övningarnas förankring i Lgr 11

Centralt innehåll i årskurs 7-9:	Förmågor att utveckla:
<ul style="list-style-type: none">• Texter som kombinerar ord, bild och ljud, och deras språkliga och dramaturgiska komponenter (SV).	<ul style="list-style-type: none">• Utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden (SV).• Utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier (SV).
<ul style="list-style-type: none">• Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter (SV).	
<ul style="list-style-type: none">• Integration och segregation i samhället (SH).	<ul style="list-style-type: none">• Skapa och bearbeta text (SV).• Uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer (SV).
<ul style="list-style-type: none">• Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund (SH).	
<ul style="list-style-type: none">• Framställning av berättande, informativa och samhällsorienterande bilder om egna erfarenheter, åsikter och upplevelser (BL).	<ul style="list-style-type: none">• Resonera kring hur individ och samhälle påverkas av och påverkar varandra (SH).• Beskriva samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation (SH).
	<ul style="list-style-type: none">• Kommunicera med bilder för att uttrycka budskap (BL).• Utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar egna bilder (BL).

Om Kurdistan

Kurderna är den fjärde största folkgruppen i mellanöstern och den största etniska gruppen i världen utan ett eget land. Befolkningen uppskattas till 25–30 miljoner världen över. Det geografiska området som kallas Kurdistan ("Kurdernas land") är delat mellan Iran, Irak, Syrien och Turkiet. De flesta kurder är bosatta i Turkiet, men det är också många som lever i Iran, Irak, Armenien och Syrien.

Den kurdiska nationalismen och kampen för en självständig kurdisk stat har varit stark sedan slutet av 1800-talet och tidvis mött hårt motstånd. Kurderna har utsatts för omfattande politisk förföljelse och många kurdiska författare, journalister och människorättsaktivister har fängslats och dödats. Civilbefolkningen har utsatts för tvångsflyttning och massaker. Kurdiskt språk och kultur har periodvis varit förbjudet.

Källor: www.globalis.se och www.sakerhetspolitik.se

Diskussionsfrågor till filmen *Krigsduvor*

Låt eleverna diskutera följande frågor i par eller mindre grupper och sedan i helklass:

1. Vad handlar filmen om?
2. Är det någon del i filmen som du minns eller fastnade särskilt för?
3. Filmen utspelar sig delvis i Kurdistan. Vad vet du om Kurdistan?
4. Hur upplever du att Shadi och Leilas liv ser ut i Kurdistan?
5. Vad tror du det är som gör att Shadis mamma beslutar sig för att skicka Shadi till Sverige? Vad är hennes förhoppningar tror du?
6. Varför tror du att sjalen som Shadi har med sig är så viktig för henne?
7. Vilka känslor tror du att Shadi har när hon kommer till Sverige och boendet?
8. Vilka känslor tror du att Leila, som är kvar i Kurdistan, har?
9. Hur påverkas Shadi i Sverige av erfarenheterna från kriget i Kurdistan?
10. Vad tror du Shadi är mest rädd för och vad tror du hon har för drömmar om framtiden?
11. Tänk dig att Shadi börjar i din klass imorgon. Vad kan du och de andra i klassen göra för att hon ska känna sig välkommen och trygg?

Fördjupning

Låt eleverna arbeta i par eller smågrupper. Be dem fundera på följande frågor:

- Vilka anledningar tror du att det finns till att fly från sitt hemland?
(Samla svaren och diskutera kort i helgrupp.)
- Varför tror du att det är viktigt att få mer kunskap om barn och ungas flykt till Sverige?
(Diskutera kort i helgrupp.)

Avsluta med att eleverna enskilt får fördjupa sina tankar och känslor kring filmen genom att låta dem skriva en kortare berättelse (1–2 A4) på något av nedanstående teman.

- Shadis första dag i skolan i Sverige.
Vad har hon för känslor och tankar kvällen innan? Vad händer första dagen? Hur blir hon bemött av klassen?
- Att vara ny.
Hur känns det att komma ny till en klass/stad/land och inte känna någon?
- Din familj och dina vänner.
Beskriv dem. Varför är de värdefulla för dig? Vad betyder de för dig?

Din ryggsäck

Ett inslag i vår kampanj för att förändra attityder är att främja ungdomars fantasi, inlevelseförmåga och förmåga att uttrycka sig. För att bli lyssnad till behöver de kunna berätta. Och för att få ungdomar att berätta behöver vuxna ställa frågor och hjälpa till med verktygen. I samarbete med förlaget Bonnier Carlsen vill vi få fler unga att göra sina röster hörda i en kreativ tävling. Ni kan skicka in berättelserna till förlaget och en del av dem kommer att publiceras som bok sommaren 2014. Ni väljer själva om övningen endast ska vara en skriv- och berättarövning eller om elevernas bidrag ska skickas in.

Senast den 15 februari 2014 ska berättelserna ha skickats in. Läs mer på www.hejsverige.nu/for-unga/kreativ-tavling.

Övningen kan med fördel göras i ämnena Svenska eller Bild.

Övningens syfte:

- Att eleverna utvecklar sitt språk och förståelse för omvärlden.
- Att eleverna utvecklar kunskaper om hur de formulerar egna åsikter och tankar genom en berättelse.
- Att eleverna stärker sin medvetenhet och tilltro till sin egen språkliga och kommunikativa förmåga.
- Att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera med bilder för att uttrycka budskap.

Gör så här:

1. Berätta att eleverna ska få skriva eller rita en egen berättelse på ca 1–4 A4.
2. Läs upp följande för eleverna:

"Det är krig i Sverige och ingenting är sig likt. Först försvinner din pappa spårlöst och sedan flera av dina vänner. Alla är rädda, man vågar inte lita på någon. Du måste fly för att inte själv gå under. Du kan bara ta med dig en ryggsäck med det allra viktigaste."

- Vad tar du med dig i din ryggsäck?
- Vad är viktigt?
- Vad vill du minnas?
- Vad vill du ha kvar?

3. Be eleverna att i ord eller bild, eller både och, berätta hur de gör och hur de tänker.
4. Berätta för eleverna att de kan skicka in sin berättelse till en berättartävling där en jury kommer välja ut flera berättelser som blir publicerade i en bok sommaren 2014.

Tips!

I temadelen Att vara ny i Hej Sveriges lärarhandledning finns flera övningar där eleverna får möjlighet att arbeta fördjupande med frågor som berör integration och att vara ny. Temat fungerar som ett komplement till filmen *Krigsduvor*.

Del 5

Att se sig själv i andra
- om normer, identitet och fördomar

I denna del är temat normer, identitet och fördomar. Fokus ligger på att eleverna ska bli medvetna om sina fördomar och föreställningar, hur det påverkar deras agerande och hur vi alla utifrån det här kan skapa förändring.

Under det här temat får eleverna göra övningar där de reflekterar kring de förutfattade meningar vi alla bär på, medvetet eller omedvetet. Övningarna tar upp frågor om grupper och individers identitet och om hur individ och samhälle samverkar, med utgångspunkt i att vi grupperar varandra utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap. Syftet är att eleverna får träna på hur de kan möta sina egna värderingar och fördomar.

Övningarnas förankring i Lgr 11

Centralt innehåll i årskurs 7-9:	Förmågor att utveckla:
<ul style="list-style-type: none"> Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar (RE). 	<ul style="list-style-type: none"> Reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet (RE).
<ul style="list-style-type: none"> Integration och segregation i samhället Ungdomars identiteter och hur dessa påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> Reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar (SH). Beskriva samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjlighet att påverka sin egen och andras identitet (SH).
<ul style="list-style-type: none"> Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund (SH). Begreppen jämlikhet och jämställdhet (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> Analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv (SH). Utveckla och värdera olika ståndpunkter i t.ex. aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv (SH).
<ul style="list-style-type: none"> Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare och granskare av samhällets maktstrukturer (SH). 	<ul style="list-style-type: none"> Söka information från olika källor och värdera dessa. Utveckla kunskaper om hur de formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier (SV).
<ul style="list-style-type: none"> Informationssökning. Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt (SV). 	<ul style="list-style-type: none"> Utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden (SV). Läsa och analysera texter för olika syften (SV). Skriva och bearbeta texter enskilt och med andra (SV).
<ul style="list-style-type: none"> Texter som kombinerar ord och ljud. Hur uttrycken kan samspela med varandra (SV). Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter (SV). Ord och begrepps nyanser och värdeladdning (SV). 	

Fördomar, identitet, normer och makt

– vad är det och hur hänger de ihop?

Det finns många olika saker som påverkar och formar vem man är. Det kan vara vilka kompisar man har, vad man gillar att göra på fritiden eller var man växt upp och bor någonstans. Det kan också vara både vad man själv och andra förväntar sig av en och hur man ska vara.

Alla saker man blir påverkad av är med och formar ens identitet. När många förväntar sig samma sak kan det handla om normer, det vill säga att flera tycker att man bör vara på ett visst sätt för att vara "normal". De som passar in i normen har ofta makt att avgöra vad som ska fortsätta vara "normalt" och vad som ses som konstigt eller annorlunda. Alla behöver på något sätt förhålla sig till dessa normer och vi blir mer eller mindre påverkade av dem i formandet av vår identitet.

Ofta är dessa förväntningar och normer bra, som när vi förväntar oss att vi ska vara schyssta mot varandra, men ibland blir de begränsande och värderar olika egenskaper och personligheter. Det kan till exempel handla om när vi förväntar oss att personer från ett visst land ska vara på ett speciellt sätt och dessutom tycker att det sättet är "konstigt" eller "fel". Vi kategoriserar gärna människor som vi själva inte identifierar oss med.

Normer och föreställningar om hur man bör vara, präglar elevers vardag. Barn och unga har stenkoll på vad som gäller, vad som är okej och inte. Det tar tid och energi att passa in, att uppfattas som "normal". Som lärare har du en unik möjlighet att synliggöra dessa normer, att utmana dem och ställa kritiska frågor, tillsammans med eleverna.

Du kan läsa mer om normkritisk pedagogik i *I normens öga: Metoder för en normbrytande undervisning*.

Att fundera på

Vilka normer finns:

- På vår skola?
- I vår klass?
- I vårt samhälle?

Vilka fördomar är synliga:

- På vår skola?
- I vår klass?
- I vårt samhälle?

Hur hänger fördomar och normer ihop?

Pendelparanoia

ca 25 min

Låten *Pendelparanoia* handlar om två personers fördomar mot varandra på tåget på väg till jobbet. Låttexten visar hur individer utifrån sitt utseende kopplas ihop och får företräda en grupp människor med samma egenskaper.

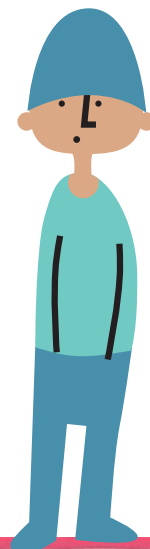
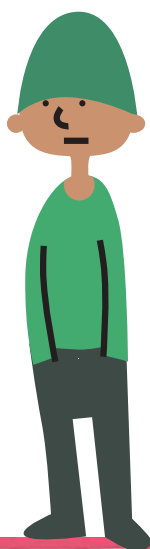
Övningens syfte:

- Att eleverna reflekterar kring de förutfattade meningar vi alla bär på, medvetet eller omedvetet, och hur de påverkar vårt beteende.
- Att eleverna diskuterar frågor om grupper och individers identitet och hur individ och samhälle samverkar, med utgångspunkt i att vi grupperar varandra utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Att eleverna tränar på hur vi kan möta våra egna värderingar och fördomar i skolan och i samhället.

Centrala begrepp: Fördomar, identitet.

Gör så här:

1. Om ni har tillgång till Spotify, iTunes eller annan musiktjänst, lyssna på låten *Pendelparanoia* med klassen.
2. Visa texten (se nästa sida) för klassen samtidigt som ni lyssnar, eller läs upp den i efterhand.
3. Låt eleverna diskutera textens innehåll i helklass eller i mindre grupper.

Pendelparanoia

Vers 1:

Fan vad jag hatar den här rusningstrafiken
Cellskräckspaniken, svetten och barnskriken
Förseningarna, vart tar skattepengarna vägen
Måste alltid såna killar ha fötterna på sätet
Ser han inte att den där äldre damen vill sitta
Helt ohyfsad, men inte svårt att gissa
Det är krig i hans land och han var förföljd
Så därför kom han hit och blev samhällets böld
Han tar både jobb och plats
Jag jobbar fan inte å betalar skatt
för att försörja sånt pack
Kolla bara hur kaxig han ser ut
Han är kriminell och kör svarttaxi varje veckoslut
Jag måste ut, det är för varmt här inne
För mycket folk, har stått här i en timme
Varför kollar han sådär på mig
Han tänker kanske följa efter mig och råna mig
Han knarkar säkert å slår sina barn
Tvingar sin fru att ha slöja, så gör dom i Islam

Vers 2:

Alla är inte likadana, minsann
Som marknadschefen på kontoret Dejan
han är ju skärpt men kan vara ganska velig
Men killen i jourbutiken han är jävligt trevlig
Just det, får inte glömma att köpa mjölk
Sitter han fortfarande kvar vilket oborstad tölp
Han har suttit å glott på mig hela resan lång
Det är likadant varje gång, jag tar bussen nästa gång.

Refräng:

Hade du känt mig hade du inte dömt mig
Hade jag hjälpt dig hade du aldrig glömt mig
Hade du ta't dig tid hade du kanske fattat
Hade jag vågat hade vi kanske snackat
Hade vi bara haft mer tid
Hade jag kanske satt mig bredvid
Hade vi lärt känna varandra
Hade vi inte varit så rädda för andra

Vers 3:

Fan vad jag hatar den här rusningstrafiken
Den tar mig minst en timme att ta mig hem från fabriken
Ersättningsbuss får man ju ta sista biten
Tågen är alltid sönder, jag är trött på den här skiten
Kolla bara han vid dörren som stirrar hitåt
Alldeles för viktig för att släppa förbi nå
Han är bergis svinrik å kör i en Saab
Spelar golf å super sig full varenda dag
Medans jag får slita å förnedras
Tjänar en fjuttig minimilön så han kan nollltaxera
Jag ser på honom, han tror att han är bättre än alla andra
Jag vet hans typ, för min chef är densamma
Han är säkert rasist han tittar på mig illa
Jag jobbar extra på helgerna när han sitter i sin villa
Jag hatar dom här tågen, de tar för lång tid
Å man får bara fula blickar av dom bredvid
Står han fortfarande kvar å glor
Undrar vad han tror
Att alla utlänningar bara slåss å snor
Jag känner ju ett par svenskar som är ganska snälla
Han som står på bandet bredvid mig, Stellan
Han är ju skärpt men ganska skenhelig
Fast Arne på Posten, han är jävligt trevlig
Just det, måste gå å betala elräkningen
Det där verkar vara en hemsk man verkligen
Han har stått å glott på mig hela resan lång
Det är likadant varje dag, jag tar bussen nästa gång

PENDELPARANOIA

Text: Jason Diakité Musik: Märten Sakwanda/Måns Asplund

© JUJU Publishing/Warner/Chappell Music Scandinavia AB

Tryckt med tillstånd av Notfabriken Music Publishing AB/Faber Music Ltd.

Diskussionsfrågor till Pendelparanoia:

- Vad handlar texten om?
- Kan du beskriva personerna texten handlar om?
- Vilka fördomar har personerna om varandra?
- Vilka känslor tror du respektive person känner för den andra? Vad blir konsekvenserna av fördomarna? Finns det något som förenar dem?
- Var tror du de känslorna och tankarna kommer ifrån? Hur kan vi motverka fördomar?
- Vilka egenskaper är vanliga att vi har fördomar emot?
- Kan du komma på fler låttexter som tydliggör fördomar?

Tips!

Låt eleverna till nästa lektion ta med sig och visa låttexter de har hittat som beskriver olika typer av fördomar. Låt eleverna läsa upp eller spela upp ett utdrag från låten för klassen, eller ha det som en inlämningsuppgift att skriva ner texten och hur de tolkar den. Eleverna kan även ta ut en mening som de fastnar för som ni sedan sätter upp i klassrummet.

Om att känna sig som hemma i ett nytt land

Koll på världen

ca 55 min

I denna övning får eleverna granska media. De får fundera över hur media påverkar vår syn på världen och oss själva genom att producera och reproducera normer, majoritetsåsikter och makt.

Många ungdomar är vana mediekonsumenter. Därför är det viktigt att jobba med medie- och källkritik för att väcka funderingar kring vilka världsbilder som förmedlas via medierna och hur de påverkar oss. Att synliggöra vilka som syns i medierna och på vilka sätt de framställs är ett enkelt sätt att inleda en diskussion om kategoriseringar, stereotyper och fördomar.

Centrala begrepp: Källkritik, medierapportering, omvärldsbevakning, nyheter, fördomar, stereotyper.

Övningens syfte:

- Att eleverna får synliggöra både sin egen och medias bild av världen.
- Att eleverna reflekterar över varifrån vi hämtar kunskap om världen och hur den kunskapen formar vår föreställning om världen.
- Att eleverna utvecklar kunskaper om hur de söker och kritiskt värderar information från olika källor samt om hur de analyserar informationen.
- Att eleverna redogör för och resonerar om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Förbered dig så här

Samla ihop olika typer av morgon-, dags- och kvällstidningar som eleverna ska titta i. Alternativt kan du låta eleverna granska artiklar från nyhetssajter på internet.

Ett tips är att inleda med frågan "Vad tycker du skapar din föreställning om världen?".

Gör så här:

Dela in klassen i fem olika grupper. Ge varje grupp en världsdel:

Grupp 1: Afrika

Grupp 2: Asien

Grupp 3: Oceanien

Grupp 4: Europa

Grupp 5: Central- och Sydamerika.

1. Låt varje elev enskilt skriva ner så många länder och städer hen kan komma på från "sin" världsdel. Fortsätt sedan med att låta eleverna en och en under fem minuter skriva ner alla ord och bilder de förknippar med den tilldelade världsdel.
2. Låt eleverna från samma grupp jämföra sina listor och diskutera varifrån de får sina kunskaper om världsdel. Kanske har någon egna erfarenheter från världsdel?
3. Dela ut tidningar till varje grupp och ge grupperna i uppdrag att klippa ut allt som står om deras världsdel (alternativt kan du låta dem söka på stora tidningars webbsidor).
4. Be dem jämföra vad fick de fram med sina egna listor, hur stämmer det överens? Om ni vill fördjupa er ytterligare kan eleverna få i uppgift att under en vecka granska det aktuella utbudet av TV, film, tidningar samt några olika internetsajter och studera vad dessa förmedlar om respektive grupps världsdel.
5. Låt varje grupp redovisa sina resultat och tankar. Alternativt kan varje enskild elev redovisa muntligt eller genom skriftlig inlämning.

Diskussionsfrågor:

- Vilken bild av världsdel och länderna i världsdel ger media?
- Hur skildras män respektive kvinnor i rapporteringen? Får de själva komma till tals? Vems röst är det som kommer fram i rapporteringen?
- På vilket sätt har medias rapportering betydelse för vår bild av världen?
- Hur kan den mediala bilden förstärka fördomar om olika länder och hur människor lever?
- På vilket sätt kan media bidra med kunskap som kan minska fördomar?

Fördjupning

Låt eleverna söka information om:

- Vad en nyhet är.
- Hur en nyhet skapas.
- Vem som avgör vad som är en nyhet.

Quiz ca 20 min

På ett enkelt och roligt sätt får eleverna testa sin befintliga kunskap om bland annat migration till och från Sverige och förhoppningsvis får de också ny kunskap på området.

Titta gärna igenom frågorna på förhand innan du gör quizet med eleverna. Du känner dina elever bäst och kan då avgöra om det är ord och begrepp i quizet som du på förhand kan behöva förklara för eleverna.

Övningens syfte:

- Att eleverna diskuterar och reflekterar över information om migration.
- Att eleverna får kunskap om statistik gällande migration i världen.
- Att eleverna i förhållande till fakta och information reflekterar över sina föreställningar i olika frågor.

Centrala begrepp: Flykting, migration, invandring, emigration, hatbrott.

Gör så här:

1. Gå in på kampanjens webbsida www.hejsverige.nu och vidare till För unga. Klicka där på Quiz och titta gärna igenom alla frågor och svar innan du gör quizet med eleverna. Var gärna uppkopplad mot quizet på en smartboard eller liknande i klassrummet under övningen.
2. Låt eleverna göra sant-och-falskt-lappar som de ska använda när de senare svarar på påståendena.
3. Starta quizet. Till varje påstående som du ställer ska eleverna hålla upp sin sant-eller-falskt-lapp tydligt så att du som leder övningen ser. Svara sedan på påståendet såsom majoriteten av klassen har svarat. Diskutera varje påstående och svar.

Läs gärna mer på www.hejsverige.nu under *För skolpersonal > Fakta om migration*. Där kan ni läsa om:

- Fakta om migration till och från Sverige
- Myter och fördomar om invandring till Sverige
- Svenskars massflytt på 1800-talet för att söka sig ett bättre liv i frihet och undan fattigdom

Del 6

*Att vara ny - om integration som skapar
en trygg och jämlik skola*

"Jag vill inte att andra bara ska acceptera att jag är där, jag vill inkluderas också"

– Elev i årskurs 8

Det kan vara svårt att komma till ett nytt sammanhang, oavsett om det handlar om att komma till en ny klass, ett nytt fotbollslag eller ett helt nytt land. För att känna sig trygg i ett nytt sammanhang behövs människor som välkomnar och inkluderar. Det är integration! Det är svårt att inkludera och integrera sig själv. Svårt att gå in genom låsta dörrar. Därför behöver vi dörröppnare. Vi behöver alla **vara** dörröppnare.

För att eleverna tydligare ska förstå och kunna relatera till integration, och dess motsats segregation, kan det vara bra att ni börjar på individ- och klassnivå för att sedan diskutera integration på samhällsnivå.

Under det här temat hittar du övningar som du kan använda i din klass för att lyfta frågor om hur det känns att vara ny och om vad alla kan göra för att alla elever ska känna sig välkomna och inkluderade. Elevernas reflektioner och idéer kan fungera som underlag till skolans likabehandlingsplan och blir därigenom en del av skolans främjande och förebyggande arbete mot kränkande behandling och diskriminering.

Övningarnas förankring i Lgr 11

Centralt innehåll i årskurs 7-9:	Förmågor att utveckla:
<ul style="list-style-type: none">• Formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts (SV).	<ul style="list-style-type: none">• Formulera sig och kommunicera i tal och skrift (SV).• Anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang (SV).
<ul style="list-style-type: none">• Integration och segregation i samhället (SH).	
<ul style="list-style-type: none">• Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund (SH).	<ul style="list-style-type: none">• Resonera kring hur individ och samhälle påverkas av och påverkar varandra (SH).• Beskriva samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation (SH).
<ul style="list-style-type: none">• Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund (SH).• Begreppen jämlikhet och jämställdhet (SH).	
	<ul style="list-style-type: none">• Analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv (SH).• Utveckla och värdera olika ståndpunkter i t.ex. aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv (SH).

Börja, fortsätta och göra annorlunda ca 30 min

På ett annorlunda och konkret sätt får eleverna i den här övningen sätta ord på vad de själva faktiskt gör och kan göra för att skapa positiv stämning i klassen och i skolan.

Övningens syfte:

- Att eleverna får sätta ord på hur de kan påverka sin skolvardag och tryggheten eller otryggheten i klassen.
- Att eleverna reflekterar över vad de gör som skapar positiv stämning och en inkluderande skola.
- Att ni tillsammans skapar handlingsplaner och konkreta verktyg för att bidra till en trygg och jämlik skola.

Centrala begrepp: Ovälkommen (utanför), inkludera.

Gör så här:

1. Dela in eleverna i mindre grupper.
2. Låt eleverna gruppvis i ca 10 minuter diskutera och skriva ner vad de kan göra för att flera i en klass ska känna sig utanför och ovälkomna. Sammanfatta på tavlan i helgrupp. Du som lärare ställer den retoriska frågan till eleverna: "så här vill vi inte att det ska vara, eller hur?"
3. Rita upp tre kolumner med rubrikerna "Börja göra", "Fortsätta göra" och "Göra annorlunda". Berätta för eleverna att de nu istället ska diskutera vad de kan börja göra, fortsätta göra och göra annorlunda för att alla i klassen ska känna sig välkomna och inkluderade.
4. Exempelvis: vad ska vi i klassen börja göra för att alla i klassen (alternativt skolan) ska känna sig välkomna och inkluderade? Gå vidare med elevernas idéer genom att fylla i kolumnerna "Börja göra", "Fortsätta göra" och "Göra annorlunda" på tavlan.

	Vi
Börja göra	
Fortsätta göra	
Göra annorlunda	

Tips!

Be gärna eleverna utveckla sina tankar. Ställ till exempel följande följdfrågor (beroende på vad eleverna säger):

- Vad innebär det att respektera varandras åsikter? Hur gör man det? När kan det vara svårt?
- Måste alla hälsa på alla varje dag? Varför är det viktigt att tänka på att man ska hälsa på varandra?
- Vad innebär det att hjälpa varandra? Hur kan vi bli bättre på det?

Här kan ni också enas om någon speciell faktor som ni kan arbeta med framöver.

Gör övningen tillsammans med kollegor på ett arbetslags- eller personalmöte och jämför med elevernas idéer.

Tänk vad bra om... eleverna tar vidare sin matris och visar för rektorn eller likabehandlingsgruppen (om ni har en sådan på skolan). Varför inte använda den inför skolstarten för att inkludera och välkomna de nya eleverna som börjar högstadiet!

Ny på skolan

ca 35 min

Den här övningen kan ni göra på lektionen eller använda som en hemuppgift som eleverna lämnar in och diskuterar i helklass.

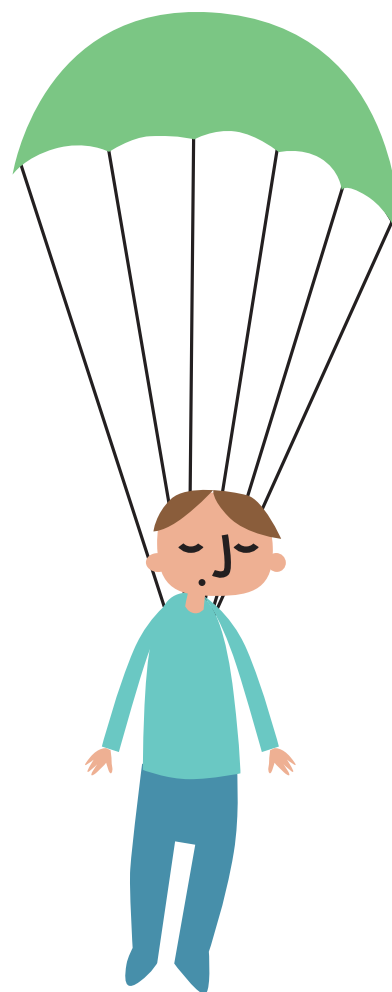
Övningens syfte:

- Att eleverna tränar sig i att leva sig in i hur det kan kännas att vara ny.
- Att eleverna reflekterar över avgörande faktorer som får människor att känna sig välkomna.

Centrala begrepp: Att vara ny, trygghet.

Gör så här:

1. Dela ut ett papper och en penna till varje elev.
2. Be eleverna föreställa sig att de har flyttat till en ny stad och ska börja i en helt ny skola. Det är morgon och den första dagen i den nya skolan. De ska nu få tänka kring och svara på några frågor helt enskilt.
3. Läs upp den första frågan och ge eleverna några minuter att tänka och skriva ner sina tankar. Fortsätt så med samtliga frågor.

Ny på skolan

1. Du är på väg in i skolan – vad känner du?
2. Det sitter några elever på en bänk – vad skulle du vilja att de gjorde?
3. Du ska för första gången gå till ditt klassrum. Du väntar utanför i korridoren – vad vill du att dina nya klasskompisar ska göra?
4. Du går in i klassrummet och sätter dig – hur vill du bli bemött i klassrummet?
5. Vad vill du ska hända under din första rast?
6. Hur vill du bli behandlad i matsalen?
7. Skoldagen är slut och du går till skåpen – vad vill du att dina nya klasskompisar ska säga och göra?

Sammanfatta i helklass

Sammanfatta tillsammans i helklass elevernas idéer på vad klasskamraterna kan göra för att en ny elev ska känna sig välkommen och trygg i de olika situationerna.

Diskussionsfrågor:

- Vilka av era idéer kan ni ta med er i olika situationer? Exempelvis på rasten, i klassrummet, i matsalen.
- Det här är vanligt förekommande för oss alla i olika sammanhang. Kan vi använda samma eller likande tips som ni har kommit på i övningen vid andra tillfällen än i skolan?

Tänk vad schysst det skulle vara...
om majoriteten av alla människor tog ansvar för att välkomna och inkludera människor i en minoritet eller någon som är ny i Sverige, i staden, i klassen eller på jobbet. Det är integration!

"Jag vill inte att andra bara ska acceptera att jag är där, jag vill inkluderas också".
- Elev i årskurs 8

Diskutera den här meningen med eleverna.

Flykten till Fredistan ca två lektioner

Vilka krav kan vi ställa på någon som just kommit till Sverige för första gången? Och vad är svensk kultur egentligen? Genom den här övningen får ni vända på perspektiven. Eleverna får reflektera över vad integration är och vem som ställer villkoren.

Övningens syfte:

- Att eleverna reflekterar över vilka krav det svenska samhället ställer på människor som kommer hit från andra kulturer och att ge ett annat perspektiv på integrationsdebatten.
- Att eleverna lever sig in i andra människors situation.

Centrala begrepp: Svensk kultur, integration.

Gör så här:

1. Kopiera frågorna under "Kära svenskar!" till alla elever och dela in dem i grupper på tre–fyra personer.
2. Dela ut frågorna och läs upp bakgrundstexten nedan. Låt eleverna arbeta ca en lektion med frågorna. Dela med fördel upp övningen på två lektioner.
3. När grupperna har svarat på frågorna kan ni diskutera svaren i helklass. Diskutera även kort om det är rimligt att ställa sådana frågor och krav på människor som flyr? Och hur skulle människorna i Fredistan kunna underlätta för svenskarna när de anländer? Vilket ansvar har majoriteten av befolkningen i Fredistan för att svenskarna ska kunna integreras, eller ligger allt ansvar på dem som nya att integreras?

Bakgrundsscenario till frågorna

Året är 2017 och Sverige drabbas av en kärnkraftsolycka. Landet kommer att vara obeboeligt de närmsta tvåhundra åren. Nio miljoner svenskar måste fly landet omedelbart. I världen finns det endast ett land som säger sig vilja ta emot flyktingarna från Sverige. Det är landet Fredistan, som ligger i Asien och har 300 miljoner medborgare. Kulturen i Fredistan skiljer sig kraftigt från den svenska – vissa beteenden som anses artiga i Sverige betraktas som oartiga i Fredistan och tvärtom. Utbildningsnivån är ganska hög och det finns arbete inom allt från högteknologiska företag till jordbruk.

Den svenska befolkningen ska snart ge sig av till sitt nya hemland, men en allt starkare opinion i Fredistan verkar för att svenskarna inte ska få komma. För att lugna opinionen i hemlandet har den frediska regeringen skrivit ner ett antal frågor som den vill ha svar på innan de tillåter svenskarna att komma.

Ni har nu utsetts till att representera den svenska befolkningen och svara på regeringens frågor. Diskutera i grupperna och skriv sedan ner era svar. Tänk på att det ni skriver kan vara avgörande för om svenskarna hinner fly från landet i tid.

Övningen har inspirerats av Flykten till Normistan, ur *I normens öga: Metoder för en normbrytande undervisning*, 2008.

Frågor från den frediska regeringen

Kära svenskar!

Det har förekommit diskussioner om ert vara eller icke vara här i Fredistan och vi vill veta följande saker om er:

1. Vi har märkt att det finns många olika kulturer och sätt att leva på i Sverige, och vi undrar om ni kan förklara för oss vad svensk kultur egentligen är i tre punkter?
2. Kommer ni vilja behålla den kulturen och kräva er rätt att utöva den när ni kommer hit? Motivera ert ställningstagande.
3. Kommer ni vilja behålla er religion och ert sätt att utöva den? Motivera ert ställningstagande.
4. Kommer ni vilja behålla ert språk och kräva hemspråksundervisning i skolan? Motivera ert ställningstagande.
5. Kommer ni kräva rösträtt i de frediska valen? Motivera ert ställningstagande.
6. Kommer ni att kräva att svenskar ska ha samma fördelar när det gäller sjukvård, bidrag och pension som den frediska befolkningen? Motivera ert ställningstagande.
7. Kommer ni att acceptera att fira våra högtider och följa våra traditioner? Motivera ert ställningstagande.
8. Kommer ni att acceptera de arbeten ni uppmanas att ta, även om de inte motsvarar er utbildning eller era kvalifikationer? Motivera ert ställningstagande.
9. Vad kan den frediska befolkningen göra för att ni ska känna er inkluderade och välkomna i Fredistan?

Tack för era svar.

Hälsningar

Regeringen i Fredistan

Del 7

Att vara en förändringsagent
*- om ungas rätt till inflytande
och delaktighet*

"If we want each and every girl to be educated, if we want peace all over the world, for that reason we all have to fight and we all should be united. We should not wait for someone else to come and speak up for us." – Malala Yousafzai

Femtonåriga Malala Yousafzai från Pakistan väntade inte på att någon annan skulle stå upp för henne – hon började stå upp för sig själv. Malala tyckte att det var fel att talibanerna i Pakistan tidvis har förbjudit flickor att gå i skolan. Som 11-åring började hon skriva om flickors rätt till utbildning på sin blogg och blev uppmärksammad av internationella medier. Den 9 oktober 2012 sköts hon i huvudet och nacken i ett mordförsök utfört av talibantrogn. Hon överlevde och lät sig inte skrämmas utan fortsätter att kämpa för att alla barn – pojkar som flickor – ska ha rätt till utbildning.

Under det här temat lyfter vi frågor som rör rättigheter, inflytande och påverkan, med förhoppningen att dina elever ska bli inspirerade att ta till vara på sina rättigheter och inse att förändringen kan börja med dem. Eleverna får möjlighet att reflektera kring begrepp som delaktighet, inflytande, ansvar, civilkurage, kränkningar och fylla dem med innehåll.

Övningarna i temat skapar ingångar till att ta reda på elevernas tankar om hur de själva vill vara med och påverka sin skolsituation samt agera vid kränkningar. De tankarna kan ni sedan använda i er likabehandlingsplan och beskriva hur eleverna har varit delaktiga i arbetet med att ta fram planen. Dock är det viktigt att komma ihåg att det alltid är de vuxnas ansvar att stoppa kränkningar, inte elevernas.

Övningarnas förankring i Lgr 11

Centralt innehåll i årskurs 7-9:	Förmågor att utveckla:
<ul style="list-style-type: none">• De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med Barnkonventionen samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag (SH).	<ul style="list-style-type: none">• Reflektera över de mänskliga rättigheterna och över demokratiska värden, principer och arbetssätt (SH).
<ul style="list-style-type: none">• Individens och gruppernas möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut (SH).	<ul style="list-style-type: none">• Utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar (SH).• Beskriva samband mellan olika faktorer som har betydelse för individens möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation (SH).
<ul style="list-style-type: none">• Att formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts (SV).• Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen (SV).	<ul style="list-style-type: none">• Utveckla kunskaper i hur de formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och verbalt (SV).• Formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt få förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor (SV).

Lagar och begrepp i korthet

Det är olagligt att kränka andra. Det spelar ingen roll om du blir utsatt en, två eller hundra gånger. Det är alltid lika förbjudet. Det är viktigt att komma ihåg att för den utsatte spelar det inte någon roll vad man kallar det – mobbning, kränkningar, trakasserier, diskriminering eller utfrysning. Oavsett vilka ord man använder är det olagligt att kränka andra. En viktig del i trygghetsarbetet är att eleverna känner till sina rättigheter och vet vad de ska göra om de blir utsatta. Det här avsnittet kan fungera som ett stöd för att hålla en genomgång för klassen om vilka lagar och begrepp som är centrala. Läs gärna mer på www.hejsverige.nu.

Mobbning är när någon blir utsatt för negativa handlingar flera gånger. Den som blir utsatt kommer i underläge och kan därför ha svårt att försvara sig. Andra ord som kan dyka upp när man pratar om att någon är utsatt är kränkningar eller kränkande behandling. Engångshändelser och konflikter är inte mobbning.

Diskriminering är när skolan eller en vuxen som arbetar i skolan, till exempel en lärare, behandlar en elev sämre än andra utifrån någon eller några av de sju diskrimineringsgrunderna: för att hen har en viss religion eller kultur, en viss etnicitet, är flicka/pojke, har ett funktionshinder, en viss sexuell läggning eller en viss ålder. Det kan också vara så att någon som inte känner sig som vare sig pojke eller flicka, eller bryter mot normer för hur tjejer och killar förväntas bete sig, blir illa behandlad.

Kränkning är ett slags paraplybegrepp där mobbning, trakasserier och övrig kränkande behandling ingår. Här ryms alla typer av dålig behandling som gör att någon känner sig ledsen, sårad eller mindre värd.

Trakasserier är när kränkningarna har att göra med någon av de sju diskrimineringsgrunderna. Det räcker med en enda händelse för att någon ska göra sig skyldig till trakasserier.

Kränkande behandling är det ord som används för att i lag förbjuda kränkningar som inte ryms inom definitionen av trakasserier eller diskriminering, det vill säga kränkningar som inte kan kopplas till någon av diskrimineringsgrunderna.

Skollagen kapitel 6 handlar om åtgärder mot kränkande behandling och visar vilka skyldigheter skolan har både att agera när elever drabbas av kränkande behandling och att förhindra att det sker på skolan.

Diskrimineringslagen förbjuder att skolan eller någon elev behandlar elever illa på grund av någon av diskrimineringsgrunderna.

Du – en förändringsagent! ca 30 min

Eleverna kan vara en fantastisk resurs för att utveckla och förbättra skolan. De är experter på sin egen vardag och vet oftast vad som får dem att känna sig trygga och må bra. I den här övningen får eleverna tänka konkret på vad de gör och vad de skulle kunna göra på skolan för att bidra till en trygg och jämlik skola. Och att gå från tanke till handling.

Övningens syfte:

- Att eleverna får reflektera och resonera över samband mellan olika faktorer som har betydelse för deras möjligheter att påverka sin egen och andras livs- och skolsituation.
- Att eleverna ska komma på konkreta handlingar som bidrar till en positiv förändring.

Centrala begrepp: Trygghet, trygg skola, påverka.

Gör så här:

1. Berätta för eleverna att de först själva kommer att få tänka på några olika påståenden och sedan skriva ner dem. Därefter får de diskutera ett av påståendena gruppvis.
2. Be varje elev att under ca 10 minuter fundera kring påståendena nedan och skriva ner sina svar.
 - 3 gånger jag har förbättrat något för någon.
 - 3 gånger jag känt att eleverna kunnat påverka i skolan.
 - 3 saker jag skulle vilja ändra på i min skola så att elever känner sig mer trygga på skolan.
 - 3 möjliga sätt för att skapa positiva möten mellan elever på skolan.
3. Dela in klassen i smågrupper med ungefär fyra personer i varje grupp.
4. Berätta sedan att de nu ska välja en sak av det som de har kommit på som de skulle vilja förändra på skolan. I nästa steg ska de skriva ner hur de skulle gå tillväga för att förändra eller förverkliga det som de har valt. Låt eleverna diskutera sina lösningar i smågrupper. Diskutera sedan i helklass:
 - Vad kan var och en göra?
 - Vad kan klassen göra tillsammans?
 - Vad behöver tas vidare till lärare eller rektor?
5. Peppa eleverna att faktiskt genomföra sina idéer och följ upp dem vid senare tillfälle. Sammanfatta elevernas tankar och idéer i uppgiften som en del av likabehandlingsarbetet som ligger till grund för skolans (och elevernas) arbete med likabehandlingsplanen.

Vadå kränkt?

ca 40-60 min

I den här övningen får eleverna kunskap om vad kränkningar är samtidigt som de får reflektera över hur elever och vuxna på skolan kan agera vid olika kränkningssituationer. Låt sedan elevernas idéer ligga till grund för skolans förebyggande arbete mot kränkande behandling.

Övningens syfte:

- Att eleverna får kunskap om olika begrepp såsom mobbning, diskriminering, kränkande behandling och trakasserier och vad de innebär i praktiken.
- Att eleverna reflekterar över och diskuterar fram konkreta handlingar som elever och vuxna på skolan kan genomföra för att förebygga mobbning och kränkande behandling.

Centrala begrepp: Mobbning, kränkande behandling, diskriminering, trakasserier.

Gör så här:

1. Gå gärna kort igenom Barnkonventionen och lagar och begrepp såsom diskriminering, mobbning och kränkande behandling med eleverna inför övningen. Se faktarutan Lagar och begrepp i korthet samt Barnkonventionen och ungas inflytande för stöd (i del 3).
2. Dela in eleverna i mindre grupper på ca 4 personer i varje grupp.
3. Du kan antingen läsa upp situationerna en och en så att eleverna får chans att diskutera varje enskild situation i ca 5 minuter eller så kan du dela ut de olika situationerna till olika grupper och sedan låta dem presentera sina tankar och lösningar inför resten av klassen.
4. Anteckna och ta elevernas förslag och idéer vidare till arbetslags- eller personalmöten för att utvärdera personalens arbete mot kränkande behandling och diskriminering. Använd elevernas idéer i arbetet med skolans likabehandlingsplan.

Situation 1 – Alex tycker att det är obehagligt att gå förbi korridoren på väg till uppehållsrummet eftersom det ofta sitter elever där som är högljudda och bråkar. Ibland ropar de också någon elak kommentar till Alex eller andra elever som går förbi.

- Vad borde Alex göra?
- Varför tror ni att de bråkiga eleverna betar sig på det här sättet?
- Vad bör andra elever som ser och hör det här göra?
- Vad bör vuxna på skolan göra?

Situation 2 – Malina känner att flera i klassen ofta ger henne blickar och suckar när hon ska svara på någon av lärarens frågor inför klassen. Samma sak händer när de ska arbeta i mindre grupper i klassen.

- Vad kan Malina göra?
- Vad kan andra i klassen göra?
- Vad kan läraren göra?

Situation 3 – Lydia har flera kompisar i klassen, men några elever från andra klasser kallar henne "hora" när hon går förbi. De sprider även rykten om henne på sociala medier.

- Vad kan Lydia göra?
- Vad kan omgivningen göra, både på nätet och på skolan?
- Vad kan vuxna på skolan göra?

Sammanfatta i helklass

Ha en sammanfattande diskussion i helklass med hjälp av följande frågor:

- Skulle dessa situationer kunna förekomma på er skola?
- Hur kan ni som elever genomföra era förslag utifrån det ni har diskuterat i de olika situationerna?
- Vad finns det för fördelar och vad finns det för risker med att exempelvis säga ifrån?

Tips!

Om du vill fördjupa elevernas reflektioner kring vad det innebär att skapa förändring kan du låta dem föreställa sig att året är 2053 och att var och en av eleverna har vunnit Nobels fredspris för en enastående insats för mänskligheten. Be dem tänka ut vilken fråga de har kämpat för och vad resultatet av deras kamp har blivit. Låt dem sedan skriva en motivering till varför de har fått priset och uppmuntra dem att läsa upp sina motiveringar för varandra.

På det här sättet får eleverna reflektera över arbetet för fred och mänskliga rättigheter och även träna sig i att skriva en text anpassad efter syfte och sammanhang.

På Hej Sveriges webbsida www.hejsverige.nu finns information för elever om barns rättigheter, vad man kan göra åt mobbning m.m. samt en massa inspirerande porträtt av vad andra engagerade personer och organisationer gör för andra människor runt om i landet.

Referenser:

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Skolverket (2011).

Elmqvist, Cecilia (2010). O/LIKA: *Interaktiva metoder att använda i arbetet med fördomar, normer och diskriminering.* 2 uppl. LSU Sveriges ungdomsorganisationer.

Brade, Lovise, Engström, Carolina, Sörensdotter, Renita & Wiktorsson, Pär (2008). *I normens öga: Metoder för en normbrytande undervisning.* Stockholm: Stiftelsen Friends.

Löwnder, B. & Lange, A. 2010. *Den mångtydiga intoleransen – en studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010.* Forum för levande historia. Rapportserie:1:20

<http://www.levandehistoria.se/intolerans/mangtydigaintoleransen>

UNHCR Global Trends Report 2012. *Displacement. The New 21st Century Challenge.*

Webbsidor:

www.hejsverige.nu

FN:s flyktingorgan www.unhcr.se och www.unhcr.org

Sveriges Radio www.sr.se

Stiftelsen Expo www.expo.se

Barnombudsmannen www.bo.se

www.migrationsverket.se

www.sakerhetspolitik.se

www.globalis.se

www.skolverket.se

Forum för levande historia www.levandehistoria.se

Svenska Afghanistankommittén www.sak.se

Om att känna sig som hemma i ett nytt land

info@hejsverige.nu | www.hejsverige.nu

friends

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Finansieras av:

